

Vývoj češtiny

1) Pračeština (10. – 12. st.)

- z tohoto nejstaršího období nejsou písemné památky
- byl to jazyk mluvený, funkci spisovného jazyka plnila latina a v menší míře staroslověnština

Památky: Hospodine, pomiluj ny

(vzniká koncem 10. st., nejstarší dochovaný záznam - 14. st.)

2) Raná stará čeština (12. – 13. st.)

- máme první písemné památky – tzv. glosy, přípisky – české překlady slov a frází vpisované do cizojazyčných textů, např. do Bible
- používá se latinská abeceda, latinské hlásky byly prepisovány bez jakýchkoliv úprav (tzv. primitivní pravopis)
- ve 13. st. se objevuje spřežkový pravopis (kombinace více písmen, např. cs = š)

P: 12./13. st. – Svatováclavský chorál (zaps. 1368)

poč. 13. st. - první česká věta – v zakládací listině litoměřické kapituly z r. 1057 (listina obsahovala už jednotlivá česká slova – bohemika)

13. st. – duchovní písně Píseň ostrovská, Kunhutina modlitba

3) Stará čeština (14. – 15. st.)

- 14. st. - čeština proniká do literárních žánrů včetně úředních listin, prosazuje se spřežkový prvopis
- 15. st. – roste počet uživatelů (čtenářů i pisatelů) spisovného jazyka (např. v kázáních), objevuje se návrh na změnu pravopisu na diakritický (připisováno J. Husovi)

P: první divadelní hry, duchovní i světská lyrika

4) Humanistická čeština (16. – 17. st.)

- období vyspělého spisovného jazyka, spisovná č. proniká do různých oblastí společenského života, vytlačuje latinu (i v úřední a vědecké komunikaci)
- zpočátku není pravopis jednotný, je převážně spřežkový, ustálí se po vynálezu a rozšíření knihtisku a s rozvojem základního a středního školství (= šíření vzdělanosti)
- základem se stává tzv. bratrský pravopis – obsahuje spřežky i diakritiku, začínají se používat . : ? !
- standardem pro spis. češtinu – Bible kralická a první česká mluvnice (obojí Jan Blahoslav), tisky Daniela Adama z Veleslavína

P: velké množství odborné i zábavní lit. – slovníky, kalendáře, cestopisy...

5) Barokní čeština (17. – 18. st.)

- emigrace velkého počtu české inteligence, nastává omezení fungování spisovné češtiny (vytlačena němčinou)
- spisovnou č. používají zejména jezuité k rekatolizaci + česky píší v cizině emigranti
- na venkově dochází k rozrůzněním nářečí, ve městech pronikají do češtiny germanismy

6) Obrozenecká čeština (18. – 19. st.)

- jazykem vědy i literatury
- východiskem – jazyk konce 16. st. (tzv. veleslavínská čeština)
- purismus – snaha o vymýcení germanizmů
- J. Dobrovský – německo-český slovník, česká gramatika (německy) – zavádí analogickou opravu – systém vzorů, i/y (první kodifikace – stanovení pravidel pravopisu)
- J. Jungmann – česko-německý slovník (zapisuje českou slovní zásobu a rozšiřuje ji o slovanské přejímky)

7) Moderní čeština (od 40. let 19. st.)

- všeobecný rozvoj, ustálení gramatiky i slovní zásoby